THỰC TẬP CỦA SINH VIÊN NGÀNH THÔNG TIN-THƯ VIỆN Ở HÀ NỘI: THỰC TRẠNG VÀ GIẢI PHÁP

ThS Nguyễn Thị Hồng Trang
Trung tâm TT TV- ĐH Sư phạm Hà Nội

Nêu thực trạng việc thực tập của sinh viên ngành thông tin-thư viện và việc tiếp nhận sinh viên đến thực tập của các cơ sở tại Hà Nội. Đề xuất một số kiến nghị và giải pháp nhằm tăng cường hiệu quả thực tập của sinh viên ngành thông tin–thư viện.

Theo từ điển tiếng Việt, "Thực tập" nghĩa là tập làm trong thực tế để vận dụng và củng cố kiến thức lý thuyết, trau dồi thêm về nghiệp vụ. Đây là khâu quan trọng trong quá trình đào tạo ở các trường đại học.

Việc thực tập nhằm giúp sinh viên: kiểm nghiệm, củng cố và bổ sung kiến thức lý thuyết đã học; học kỹ năng và kiến thức thực tế, nâng cao khả năng giải quyết các vấn đề trong thực tế; trực tiếp tham gia lao động ngành nghề, tiếp xúc, làm việc, sinh hoạt với cán bộ cơ sở; bồi dưỡng lòng yêu nghề, tinh thần phục vụ, năng lực độc lập công tác và nhân cách của người lao động để sớm trở thành người lao động mới vừa biết lao động trí óc vừa có khả năng lao động chân tay, tuyệt đối trung thành với chủ nghĩa xã hội và phục vụ đắc lực cho sự nghiệp xây dựng đất nước. Mục đích thực tập của sinh viên nêu trên cho thấy tầm quan trọng lớn lao của công việc này.

Dưới góc độ bên tiếp nhận sinh viên ngành thông tin-thư viện khu vực Hà Nội đến thực tập, tác giả muốn nêu lên thực trạng việc thực tập và tiếp nhận sinh viên thực tập, đưa ra kiến nghị, giải pháp nhằm tăng cường hiệu quả thực tập của sinh viên ngành thông tin-thư viện.

1. Các vấn đề của bên tiếp nhận thực tập

Thứ nhất, tổ chức, cơ cấu hoạt động của các cơ quan TT-TV không giống nhau. Một số thư viện trường được tổ chức hợp lý, quy củ, lao động khoa học, ứng dụng công nghệ mới có hiệu quả, thể hiện rõ dây chuyền hoạt động thông tin tư liệu. Nhưng không ít các thư viện chưa thực sự quy mô, tổ chức lao động chưa khoa học, thậm chí chưa là một đơn vị độc lập, phải ghép với phòng, ban khác trong trường đại học (do chưa được coi trọng). Chính vì vậy, công tác hướng dẫn thực tập ít nhiều bị ảnh hưởng, sự thu nhận kiến thức thực tế của sinh viên cũng hoàn toàn khác nhau.

Thứ hai, việc phối, kết hợp giữa nơi thực tập và nhà trường chưa thực sự chặt chẽ. Các cơ quan coi thực tập chỉ là để giải quyết mối quan hệ xã hội, chưa xác định đây là nhiệm vụ quan trọng, chưa hoặc không xem đây là cơ sở thực tiễn, góp phần lớn trong việc hình thành tư duy, nhận thức, thái độ lao động nghề nghiệp cho sinh viên.

Các trường chưa thực sự liên kết chặt chẽ với nơi thực tập, hoặc nếu có cũng mới dừng ở mức nhờ cậy, chưa phải là giao trách nhiệm thực hiện.

Thứ ba, các cơ sở thực tập chưa xây dựng chương trình đào tạo nghề thực tế, triển khai công việc một cách tự phát, được chăng hay chớ. Kết quả là sinh viên đến nơi chỉ làm việc vặt, không thu nhận được kiến thức một cách hệ thống.

Thứ tư, cán bộ hướng dẫn thực tập đôi khi thiếu tích cực, sợ tốn công sức, mất thời gian. Ngoài ra, họ không muốn giao những việc quan trọng vì sợ sinh viên làm sai, ảnh hưởng đến chất lượng công việc. Sinh viên vì thế không được thử sức trong chính môi trường

ngành nghề của mình.

Cán bộ cơ sở đối xử với sinh viên thực tập chưa đúng mức. Nhiều nơi sinh viên đến thực tập chỉ để pha nước, bưng bê, "ngồi chơi xơi nước", không được bố trí việc làm chuyên môn, làm việc 1, 2 ngày/tuần, hoặc ngược lại, có nơi lại tận dụng triệt để sức lao động của sinh viên,… Điều này tạo ra thái độ lao động không tốt cho sinh viên.

2. Các vấn đề của sinh viên tham gia thực tập

Đối với sinh viên, thực tập là cơ hội để thu thập kinh nghiệm thực tế, tìm ra công việc phù hợp với mình và tiếp cận nhà tuyển dụng. Hơn nữa, sinh viên còn có thể áp dụng kiến thức lý thuyết vào các tình huống thực tế, mở rộng quan hệ, nâng cao lòng tự tin để sẵn sàng tham gia vào môi trường làm việc tương lai.

Trên thực tế, còn rất nhiều vấn đề cần phải suy nghĩ.

Thứ nhất, trình độ kiến thức được đào tạo của sinh viên không đồng đều. Vấn đề này liên quan trực tiếp đến chương trình và phương pháp đào tạo của nhà trường, thái độ tự học tập, nghiên cứu của từng sinh viên. Thực tế cho thấy, tùy thuộc vào trường đào tạo mà sinh viên có thể làm rất tốt các chuẩn về kiến thức thư viện truyền thống, hoặc mạnh bạo trong các kỹ năng thư viện hiện đại, hoặc không biết làm việc gì hoặc tư duy nghề nghiệp kém cỏi. Trong thực tế, các phần mềm chuyên dụng như Libol, Ilib,… đang phổ biến ở các thư viện trường đại học nhưng có nơi vẫn còn giảng dạy ISIS for Windows,… hoặc các kiến thức cũ, ít được áp dụng, làm cho sinh viên khi đến thực tập tại cơ sở cảm thấy ngỡ ngàng, mới lạ. Điều này cho thấy sự khập khiễng giữa đào tạo và ứng dụng, mất cân đối về trình độ trong đội ngũ cán bộ thư viện tương lai.

Thứ hai, bản thân sinh viên chưa xác định được mục tiêu, tâm thế khi đi thực tập. Họ chưa hiểu phải đạt mục đích gì? Phải làm như thế nào? Phương pháp nào mới thực sự hiệu quả? Nhưng trên hết là họ chưa nhận định được đúng đắn tầm quan trọng của việc cọ xát thực tế sẽ giúp ích được gì cho tương lai?

Cụ thể, sinh viên chưa có phương pháp để tiếp nhận kinh nghiệm, kiến thức khi thực tập. Điều quan trọng là phải biết đối chiếu, so sánh, phân tích giữa kiến thức thực tế với lý thuyết được đào tạo và trình bày bằng một bản báo cáo thực tập như một hoạt động nghiên cứu khoa học; phải coi nơi thực tập là đối tượng để khám phá, nghiên cứu và hiểu biết.

Thứ ba, thái độ điển hình của sinh viên thực tập là e ngại, rụt rè, dè dặt khi tiếp xúc với cán bộ, thậm chí còn có cảm giác sợ hãi, căng thẳng. Sinh viên không tự tin để đưa ra các câu hỏi, hoặc chính kiến của mình. Kết quả là sai việc gì làm việc đó, ít nói, ngại giao tiếp. Khi chỉ có các sinh viên với nhau, không khí vui vẻ, hồ hởi, nhưng khi có cán bộ cơ sở, họ tỏ ra giữ kẽ, khép mình, không hòa đồng. Đây cũng là một trở ngại lớn trong việc thu nhận kiến thức.

Thứ tư, hầu hết sinh viên khi thực tập đều cố gắng thực hiện tốt và đầy đủ công việc được giao. Tuy nhiên, một số trường hợp có biểu hiện chây lười, ỷ lại, trốn tránh công việc hoặc hoàn thành một cách đối phó, khiên cưỡng. Một số sinh viên không thực hiện tốt nội quy, quy chế của nơi thực tập về thời gian, ghi nhật ký, sử dụng thiết bị, tài liệu,… khiến cho đơn vị chủ quản không hài lòng.

Về tổng thể, các sinh viên vẫn còn thiếu kỹ năng sống, kỹ năng hòa nhập cộng đồng và chưa tự khẳng đinh được mình trong thời gian thực tập. Các báo cáo thu hoạch sau thực tập đều có nội dung giống nhau, chỉ thay tên, đổi họ; Các cơ sở thực tập hầu hết coi là xong việc sau khi phát cho sinh viên tài liệu thông tin về số liệu, chức năng, nhiệm vụ của cơ quan. Thậm chí có sinh viên tải, sau đó sao hàng loạt, thông tin từ trên mạng xuống để viết báo cáo nên sai lệch hoàn toàn về cơ quan. Điểm thực tập thường là cao, mang tính chất động viên, qua quýt, không thực chất.

3. Một số kiến nghị và giải pháp

- Đối với bên tiếp nhận thực tập:

+ Cần thay đổi quan niệm và thái độ khi thực hiện nhiệm vụ hướng dẫn thực tập cho sinh viên; xác định đúng vai trò quan trọng của thực tập để đưa lại cho sinh viên những kiến thức, kinh nghiệm bổ ích nhất; coi hướng dẫn thực tập là nhiệm vụ của mình, không ngại mất thời gian, công sức; bồi dưỡng cho sinh viên lòng yêu nghề nghiệp.

+ Xây dựng tài liệu, chương trình hướng dẫn thực tập cụ thể trên cơ sở yêu cầu thực tập của các khoa đào tạo; tạo điều kiện để sinh viên được thao tác, làm việc trong các mảng công việc khác nhau.

+ Tạo không khí vui vẻ, cởi mở, thẳng thắn nhưng nghiêm túc để sinh viên không cảm thấy bị áp lực về tinh thần.

- Đối với cơ sở đào tạo ngành thông tin-thư viện:

+ Xây dựng chương trình đào tạo bám sát mục tiêu giáo dục nguồn nhân lực theo yêu cầu của thị trường, đáp ứng đòi hỏi ngày càng cao về chất lượng đối với người tham gia tuyển dụng (nhà trường không thể bám mãi vào một chương trình cũ để giảng dạy sinh viên).

+ Liên kết chặt chẽ với nơi tiếp nhận thực tập, tạo ra cơ chế để nơi tiếp nhận thực tập đóng vai trò giáo viên thực hành của khoa đào tạo.

+ Ứng dụng công nghệ thông tin hiện nay đang là nhiệm vụ cấp bách của các cơ quan thư viện, thông tin. Nhà trường có thể mời, cộng tác đào tạo với các công ty phần mềm máy tính như Libol, Ilib,… Như vậy công ty có cơ hội để bán sản phẩm, còn nhà trường được cập nhật kiến thức mới về công nghệ cho sinh viên, giúp họ không bị lạ lẫm khi tiếp xúc thực tế.

+ Cần giám sát, theo dõi chặt chẽ, nghiêm túc khi chấm báo cáo thu hoạch thực tập của sinh viên, nâng cao trách nhiệm khi viết báo cáo, buộc sinh viên phải điều chỉnh cách lĩnh hội kiến thức thực tế tại cơ sở thực tập.

+ Cần tổ chức hội thảo, hội nghị liên kết giữa cơ sở đào tạo và nơi tiếp nhận sinh viên thực tập để đóng góp ý kiến cho nội dung đào tạo, chương trình đào tạo, nhu cầu thực tế, giúp giảm bớt mức độ chênh lệch giữa lý thuyết và thực hành.

- Đối với sinh viên:

+ Phải xác định được mục đích thực tập, nhận thức rõ tầm quan trọng của việc làm này để tận dụng cơ hội học hỏi, tích lũy nhiều kiến thức.

+ Phải nhiệt tình, chủ động, không ngại việc, ham học hỏi tại nơi thực tập; cố gắng trau dồi kỹ năng tin học, ngoại ngữ, đặc biệt là kỹ năng mềm về giao tiếp, thuyết trình,…

+ Phải lập kế hoạch cá nhân hợp lý, tránh thực tập không rõ định hướng, không có mục tiêu cụ thể. Cần đề ra biện pháp để thu được kết quả như mong muốn.

Để thực tập mang lại hiệu quả cao, sinh viên phải được chuẩn bị tốt không chỉ kiến thức mà cả tâm lý, kết quả của đợt thực tập, các kiến thức thu nhận được từ công việc thực tế sẽ là thước đo năng lực của mỗi sinh viên.

Thực tập là việc hết sức quan trọng. Nó đòi hỏi các sinh viên, nhà trường và nơi tiếp nhận sinh viên thực tập phải thực hiện đúng vai trò của mình. Chỉ có bằng cách đó ngành thông tin-thư viện Việt Nam mới có thể hội nhập thành công với thế giới.

Tài liệu tham khảo

1. Vũ Thị Phương Anh. Đánh giá việc kiến tập, thực tập của sinh viên: Kinh nghiệm nước ngoài ; http://ncgdvn.blogspot.com.

2. Nghị định Ban hành quy chế thực tập cho học sinh, sinh viên các trường Đại học và Trung cấp chuyên nghiệp (số 102-TTg); http://thuvienphapluat.vn.

3. Trương Chí Thông. Sinh viên đi thực tập cần chuẩn bị những gì?; http://hieuhoc.com.

4. Sinh viên thực tập và những tiếng kêu cứu; http://dantri.com.vn.

5. Đức Trịnh. Thực tập tốt nghiệp, những điều còn trăn trở; http://vietbao.vn.